

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Acta Auctore anonymo. Ex editione Honthenii tomo I Podromi Historiæ
Trevirensis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A attestatur. Datæ in Augusta nostra Trevirorum vigesima prima die mensis Augusti, anno a partu Virgineo, millesimo sexcentesimo decimo septimo, Lotharius archiepiscopus ✠ locus sigilli. Trevirensis S.

testimonis,

173 *Litteræ vero authenticæ Nicolai, abbatis S. Maximini, ita sonant:* Nicolaus, Dei gratia abbas imperialis monasterii sancti Maximini, Sedi Apostolicæ immediate subjecti etc. Notum facimus per præsentem, nos anno Domini millesimo sexcentesimo decimo septimo, ad majorem Dei gloriam et sanctorum Martyrum honorem, ad sollicitationem reverendi Patris Jacobi Tirini, domus Professæ Societatis Jesu Anuerpiæ Præpositi, sacrosanctæ Theologiæ licentiati, dono dedisse et contulisse ex insigni thesauro sanctorum reliquiarum monasterii nostri, vel ecclesiæ antiquissimæ, a S. Helena imperatrice, et ejus filio Constantino imperatore, tria magna ossa ex legione Thebæorum, quorum dux fuit sanctus Bonifacius, qui tempore Ricciovari martyrio affecti sunt. Contestatur insuper, jaro nominatas reliquias in antedicto nostro monasterio pro reliquiis veris, certis atque sacris ab antiquo, et ab hominum memoria, reverenter habitas, et reputatas fuisse, ac de præsentem haberi et reputari; prout nobis ex monasterii nostri archivis, ac per vetustis instrumentis, indubitata veritate constat. In quorum testimonium præsentem litteras manu propria subscriptas, sigilli nostri impressione jussimus et fecimus communiri. Datæ ex monasterio nostro præfato, vigesima secunda mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo decimo septimo.

Nicolaus abbas S. Maximini.

Ex mandato

Daniel Mayer, imperiali auctoritate notarius, scabinus et secretarius benememorati monasterii.

et a Maldero, episcopo Antverpiensi approbata.

176 *Alias denique anno 1619 Martyrum Trevirensium reliquias e S. Paulini monasterio opera P. Gisberti Curbeck domus nostra Professorum Antverpiensis accepit ab eodem Guilielmo Bretzio seu Brexio, de quo supra num. 172, nimirum tria oblonga ossa et unam partem cranii, ut iterum ex litteris authenticis in prædicta domo nostra servatis, mihi quæ a R. P. Præposito Ignatio vanden Driesch benigne exhibitis, disco; quibus et aliæ jungi possunt, quæ ad manus Antverpiensium Professorum una cum donationum litteris pervenerunt, quasque omnes, uti et ante memoratas, Joannes Malderus, Antverpiensis episcopus, precibus R. P. Joannis de Tollenaer, Præpositi domus professæ Antverpiensis, recognitas, publicæ venerationi exponi concessit die trigesima mensis Octobris anno Domini 1623.*

missæ insuper fuerunt in remotiores orbis partes.

177 *At nec Italian Martyrum nostrorum reliquias destitutam, lib. II de Martyribus Thebæis pag. 255 Baldesanus est auctor: hoc enim teste, S. Paulini Trevirensis capituli favore et munere Martyrum Thebæorum Trevirensium capita aliquot et ossa Mediolanum allata sunt: quorum unum cum ossibus tibiæ et brachii collegio nostro, S. Mariæ di Brera appellato, donatum est, ibidemque sub altari principe reverenter repositum anno 1582. Eodem quoque teste, Joannes Franciscus Bonhomius, per Germaniam nuntius Apostolicus, Martyrum istorum capita aliquot et ossa insignia, Trevis accepta, Vercellas detulit, quæ, illo defuncto, partim in cathedrali ecclesia S. Eusebio, partim in ecclesia nostræ Societatis SS. Trinitati sacra consensu Sixti V summi Pontificis, sunt collocata anno 1588, ubi multo in honore sunt. Addit Baldesanus, Genæum quoque in collegium Societatis nostræ eorum reliquias migrasse, uti et in Hispaniam; at quænam eæ sint, aut ubi servantur, non edicit. Codici nostro Ms., S. 19 notato, insertum est Calendarium Sanctorum, quorum Officia celebrantur ob insignes ipsorum reliquias in ecclesia S. Francisci Bononiæ assercatas, F. Innocentii Guardiani subscriptione munitum; hoc autem ad diem 6 Octobris ita habet: Innumerabilem Martyrum Trevirensium caput.*

ACTA

AUCTORE ANONYMO.

Auctore anonymo.

Ex editione Honthemii tomo I Prodrumi Historiæ Trevirensis.

PROLOGUS.

Auctor Deum scriptiõnis suæ principium facit.

Quamquam, Scriptura sacra testante, in principio apud Deum secundum substantiam rerum cuncta simul creata fuerint, sicut scriptum est: Qui vivit in æternum, creavit omnia simul *a*; non tamen secundum diversitatem formarum omnia simul in speciem venerunt. Nam, sicut beatissimus Regiensis ecclesiæ episcopus Prosper in suo, quod ex libris S. Augustini facit, deplorato testatur: Id quod in tempore novum est, non est novum apud eum, qui condidit, et sine tempore habet omnia, quæ suis quibusque temporibus pro eorum varietate distribuit *b*. Ad innumerabilem itaque divinæ hujus dispensationis rationem spectare videmus, quod, sicut sexta die, creatis diversi generis animalibus, homo quoque, qui eis præesset, creatus est; ita in sexta mundi ætate *c* Creator omnium rerum Deus, in patriarchis, et prophetis dudum præsignatus, in utero virginali conceptu spirituali incarnatus est, cujus est dominatus super omnes cœli ac terræ ornatus: et cœli quidem ornatus sunt angeli, terræ autem ornatus homines et bestię, varique fœtus terræ.

Sere

*a**b*

E

c

¶ Hic ergo plus quam Abraham multarum gentium, plus quam Isaac Patri obediens, plus quam Noe calice Passionis inebriatus est; et in Judaico populo, tamquam Noe in tabernaculo, a filio suo Cham denudatus *d*; dum ab ipsis generis sui domesticis, a quibus carnis velamentum, quasi ali-quod susceperat tabernaculum, despecte est tractatus: ibi namque mortalitatis ejus infirmitas nudata est atque manifestata: ibi, sicut Propheta de ipso prædixerat, fortitudo ejus est celata *e*, et, sicut Noe, de somno expergefactus, impietatem filii sui Cham prophetico spiritu edoctus maledictione persecutus est; ita propheta David, qui typum Domini gessit, Judæorum impietatem, dormientis in cruce Domini despicientium infirmitatem, non dissimili maledictione detestatus est, de illis dicens: Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus *f* etc: sicut etiam et alii duo filii Noe, Sem videlicet et Japhet, nuditatem patris nec videre, nec audire volentes, eamque pallio cooperjentes, paternam benedictionem susceperunt; ita omnes mysterium Passionis Dominicæ humiliter venerantes, divinæ Paternitatis benedictione beari ac multiplicari nihilominus meruerunt: quorum etiam futuræ per Deum nominationis, et dilationis *g* status in eorumdem filiorum Noe nominibus est præsignatus *g*.

Martyrum innocentis

*d**e*

F

f

* dilatationis

g

excusatio.

¶ Hæc autem idcirco breviter prælibavimus, ut et eum, qui est fons et origo omnium honorum, hoc etiam principium faceremus, ejus scilicet breviloquii, quod de sanctis Trevericæ civitatis Martyribus faciemus, et, ut ejus incommutabilis dispositionis ordinem in eis quoque completum esse, ipso adjuvante, monstrarem, qui eos proinde, ut credimus, de ultimis terrarum finibus evocavit, ut et eorum holocausta medullata perpetua pace remuneraturus in hoc tandem loco susciperet, et ejusdem loci incolas, tam pretiosas Sanctorum suorum foventes reliquias, concessæ fidelibus suis pacis participes per eorum patrocinium efficeret.

ANNOTATA.

a Ecclesiastici cap. 18, v. 4.

b Ita S. Prosper lib. Sententiarum ex Augustino delibatarum

AUCTORE ANONYMO.

delibatarum sent. 4, quæ est de intemporalis scientia Dei. Vide S. Aug. Epist. 158 ad Marcellinum.

c Hermannus Contractus, et Lambertus Schafnaburgensis, quibuscum loquitur hic anonymus, mundi ætates ita partiuntur: fluxit prima a creatione mundi usque ad Noe: inde secunda usque ad Abraham: tertia ab Abraham usque ad David: quarta a David usque ad transmigrationem Babylonis: quinta a transmigratione Babylonis usque ad aduentum Domini: sexta, quæ nunc agitur, ætas: Aliorum vero alia partitio est.

d Cham patrem non denudavit, sed denudatum invenit.

e Num forte alludit ad hæc Isaia verba cap. 65 v 13 Ubi est zelus tuus et fortitudo tua?

f Psalm. 67 v 2.

g Sem idem valet ac Nomen seu Nominatus: Japhet idem ac Dilatio: hinc Noe Gen. cap. 9 v 27: Dilatet Deus Japhet, et habitet in tabernaculis Sem etc.

CAPUT I.

SS. Martyrum passio et sepultura locus.

Maximiano in Christianos effervescente.

B a Socisque

b

c

d

e

f

g SS. Tyrsus et Socii MM.,

h

i divina disponente providentia.

k

l

Cum igitur inevitabilis divinæ dispositionis ordo deposceret, ut et ardor malitiæ, qui fuit in infidelibus, Maximiano et Diocletiano, a diabolo succensus efferveret, et amor justitiæ, qui fuit in sanctis Secundo a, Tyrso Mauritio Sociorumque ipsorum, flagrans ex lampade caritatis divinæ innotesceret juxta illud Psalmistæ: Consumetur nequitia peccatorum et diriges justum b, hoc est, ut peccator peccaret adhuc, et justus justificaretur adhuc c, evocatur a Maximiano, cognomento Hercolio, cæsare primum, postea Augusto, Orientalis regionis legio. Quæ juxta legem militiæ Romanæ conscripta armisque militaribus instructa ab imperatore Romano Diocletiano ad vires hostium Romanorum conterendas est transmissa d. Prælati sunt autem huic legioni duces, quorum vocabula ad nostram noticiam duo devenerunt, unus Tyrsus, alter Secundus vocatus. Nomen vero primipilarii legionis ejusdem, sicut a nostris antecessoribus accepimus, erat Mauritius e, erant revera in legione illa alii quoque duces exercitus, ac principes f, pro quorum et nominum et meritorum oblivione antecessorum nostrorum negligentiam incusamus, quorum tamen diligentiam commendamus, pro eis litterularum documentis, quæ de eorumdem Sanctorum meritis aut plumbeis, aut marmoreis tabulis, aut vetustissimis schedulis inscripta reperimus g.

2 Hoc nempe in plumbea tabula, prope corpora eorumdem Martyrum in crypta sancti patris nostri Paulini terræ altius infossa, conscriptum reperimus, quod unus ex præfate legionis ducibus, Tyrsus videlicet cum suis plurimis Sociis et militibus in urbem Trevericam deveniret, cum suis commilitones, signifero legionis Mauritio adhaerentes, idolorum culturæ adquiescere nolentes, juxta Alpium infima ab imperatore Maximiano trucidatos esse, audiret h. Quare vero hunc potissimum locum cætus ille Sociorum passioni suæ prospexerit, prima quidem ratio occurrit prædestinationis divinæ inevitabilis dispositio, quæ sicut absque tempore et loco continet omnia, ita temporibus et locis singulis congruentia distribuit negotia i.

3 Sic nempe inter alia inestimabilia Bethlehem Nativitatis, Jerusalem suæ prævidit Deus et Homo Passioni. Deinde non absque ratione possumus et illud ex hac re conjicere, quod beatus Marcellus, Romanæ Sedis eodem tempore episcopus, inter alia militiæ Christianæ, qua, illis consilium ejus in urbe Roma quærentibus k, seseque ab episcopo Hierosolimitano ad fidem Christi per baptismum initiatos l esse confitentibus contulit armamenta; hæc quoque necessitati eorum salubria providerit munimenta, ut, quia contra Galliarum Christianos bellum suscipere cogebantur, ipsi Christianitatis

nomen in hoc venerentur, quo se Galliarum D principibus m conjungentes et cum eis crucem Domini per patientiam mortis suscipentes, adacto hoc modo Sociorum numero, cumulata sibi passionum præmia acquirerent.

4 Possent et aliæ convenientes et aptæ ex hac re fieri conjecturæ, sed præstat interea loci nomen Domini benedicere ac laudare, cujus inestimabile consilium sapientiæ in benedicta Sociorum istorum ad hunc perventione, et benedicenda semper passione, ibidem constat completum esse. Venerunt namque in urbem Trevericam, non nisi per ordinationem divinam: unde ab ejusdem civitatis Christianissimis principibus, Christianitatis et pacis signa in ipsis cognoscentibus, Christianiter et amice, hospitaliter et honeste, summa, quæ in Domino est, ordinante hoc charitate, recepti sunt n.

5 His quippe principibus dum causam suæ ab Oriente profectionis, suæque ad hunc locum perventionis flebiliter retulissent, eorumque consilium simul et auxilium humiliter postulavissent, flagranti adeo Sancti Spiritus ardore corda omnium et civium et hospitum in Dei amore succensa sunt, ut ad mortis magis pro Christi amore susceptionem, quam ad idolorum venerationem, et Christianorum oppugnationem se præbere, invicem exhortarentur. Verumtamen non est dubitabile, quin, si juncti Trevericis Thebani materialibus armis contendere vellent, præfati illius Romanorum Rictiovari potentia resistere et etiam prævalere satis possent o, præsertim cum ipsum Romanorum imperatorem cæsarem cum omnibus, quas habere potuit, militum copiis a solis civibus Trevericis diu multumque fatigatum fuisse, in Romanis ac Gallicis legamus historiis p. Hæc hæc hactenus.

6 Vix dum igitur sanctæ exhortationis armis se invicem munierant, cum ecce Rictiovarus, Romanæ, ut ita dicam, iniquitatis præfectus a præfato Maximiano transmissus, Trevirorum urbem cum suis iniquissimis satellitibus intravit, qui vocatos ad se imprimis, quorum causa præcipue venerat, Thebææ legionis Christianos, interrogavit, utrum et ipsi Romanorum Deos adorare, eorumque detractores armis vellent subjugare q? Cui dum dux Legionis præfate Tyrsus responderet, se suosque omnes et Socios et Milites pro Christi amore, ejusque et religionis observatione malle mori, quam hujusmodi sacrilegio pollui: quid ipse diceret, nescimus, sed quid faceret, scimus. Nam sicut felicissimæ memoriæ homines, quorum in æternum benedictæ sunt anime, notaverunt r, in plumbea videlicet tabula, quam in crypta sanctissimi Trevirorum episcopi inventam esse s, prædiximus, prima die funesti ingressus ipsis in hanc urbem, quæ erat quarto Nonas Octobris, occidit Tyrsum cum suis Sociis.

7 Sequenti autem die Rictiovarus Palmatium consulens et patricium cum aliis principibus ejusdem civitatis t occidit, quorum nomina pro rerum multitudine satis paucissima ibidem sunt inventa: plurima quippe in hac urbe, sicut in Romana civitate, dignitatum quoque vocabula fuerunt: non enim propter solam ædificiorum æqualitatem, sed etiam propter dignitatum æmulationem u hæc urbs secunda Roma est vocata. Ex his vero omnibus et hominum et dignitatum nominibus (quod absque mœrore non dicimus) non nisi tredecim nomina in plumbo x reperimus: de quibus unum ducis legionis Thebææ fuit vocabulum, qui Tyrsus vocatus, et in sinistro sancti Paulini latere versus Orientem collocatus in ipsa sui positione se ab Orientali plaga venisse quodammodo est testatus; in dextero autem sancti hujus Paulini corpus jacet sancti martyris Palmatii, consulis Trevericæ urbis et patritii: hic, dum parte sui dextera te respicit, o urbs Treverica, dextera ejus juvenina videntur tibi etiam hoc locationis modo esse porrecta y.

8 Ad caput vero memorati sæpius, memorandi frequentius, Paulini septem Senatorum corpora, quasi

m

Treviros veniunt.

n ubi benigni excepti,

E

o

p die 4 Octobris a Rictiovaro occiduntur.

q

r

F

s

die vero postero S. Palmatii et Socii MM.,

t

u

x

y

A quasi totidem posita sunt candelabra, plus in domo Domini lucentia, quam septem cœli sidera, quorum situs ordinatio veneranda & non minimo misterio est celebranda: probat namque positio ista, caelestia illos fuisse animalia, dum quasi castrorum acies ordinata fuerunt; et sicut animalia cœli Ezechieli apparuerunt, alas alterius ad alterum contulerunt. Et tunc quidem a felicissimæ memoriæ Trevirorum archipræsule Felice, Sancti Spiritus gratia illi cooperante, ita conjuncta fuerunt; nunc autem *aa* manifesto * per misericordiam Dei prætiostissimo corporum ipsorum thesauro, dum crypta in honore ipsorum construeretur, ornatus ejusdem criptæ poscere videbatur, ut intermisso quindecim pedum spacio, ita ab invicem separarentur, ut dextera pars criptæ illius, quatuor ex ipsis, sinistra autem tria iterum conjuncta, sicut ante, corpora susciperet.

B 9 Sed isti septenarii numeri partes sacri misterii videntur non esse expertes: id ipsum namque beatitudinis aeternæ misterium, quod numeri hujus summa, divinæ et humanæ sapientiæ testantibus auctoribus, nobis pollicetur, partes quoque summae hujus constituitivæ, ternarius scilicet et quaternarius, teste Virgilio *bb*, paganorum poetarum reverta doctissimo, continere videntur; qui cum perfectam et corporis et animæ beatitudinem, per hunc numerum significari vellet ostendere, ait in quodam loco: o terque quaterque beati. Sunt sane et alia numeri hujus, quæ longe est revolvare, misteria; quæ si divina misericordia in nostra miseria per istorum merita Sanctorum compleri perfererit, iste Sanctorum septenarius numerus ab omni nos corporis et animæ inquinamento purgare sufficere solus.

C 10 Habentur tamen in eadem cripta alia quoque quatuor sanctorum martyrum corpora, ad quorum et nomina et merita demonstranda, non alia melius, quam eadem, quæ in plumbo sunt, verba ponemus, hæc sunt autem festivæ memoriæ verba, quæ ibi sunt insculpta: Ad pedes Sancti Paulini altrinsecus positi sunt quatuor Viri genere et virtute clarissimi; qui licet tempore pacis occulte Christum colebant, tempore tamen persecutionis aperte adeo fidem Christianorum defendebant, adeo ipsi Rictiovaro in faciem resistebant, quod eos quasi exemplum aliorum diversis tormentorum generibus multum afflictos, tandem in præsentia sua fecit decollari. Alter ergo duorum, versus Austrum positum, interior scilicet, Hormista, exterior vero Papirius vocatur, alter vero eorum, quorum latera Aquilonem respiciunt, interior item Constans, exterior Jovianus vocatur.

C 11 Pauca itaque, ut diximus, pro rerum multitudine, parva pro rerum magnitudine, sunt hæc verba, quæ divina prospiciens ex alto misericordia nostris temporibus conservavit, nobisque peccatoribus nostris absconsa melioribus occulto aliquo pietatis consilio revelavit *cc*. Ceterum significantia mysteriorum, in his, quamvis paucis, verbis sonantium, adeo est fortis et valida, ut, si quis scribendi ingenio æquali cum sancto Gregorio hoc tempore polleret, vix digne passionum merita et virtutum ipsorum insignia describere valeret, nedum nostri tenuitas ingenii ad eorum, et idoneam descriptionem et dignam gratiarum Deo actionem, pro eorum divinitus nobiscum celebrata revelatione sufficere deberet. Quapropter melius de his silentium esse putamus, quam, cum pro magnitudine rerum parum inde dicamus, res magnas parvis scribendi modis extenuare pergamus: illud vero qualicumque scribendi modulo posteritati transmittere debemus necessario, quali divinæ prædestinationis ordinatione hæc Sanctorum latificati simul manifestatione.

ANNOTATA.

a Secundus e numero Martyrum Trevirensium non fuit. Vide num. 114. S. Bonifacius per interpolationem in Ms. nostrum S. Maximini intrusus vide-

tur: nec enim legitur in Actis ab Honthemio editis, neque, cum scripta sunt Acta, Treviris cognitum fuisse videtur.

b Psalm. 7 v 10.

c Respicit illud Apoc. 22 v 11. Qui nocet, noceat adhuc, et qui in sordibus est, sordescat adhuc: et qui justus est, justificetur adhuc: et sanctus sanctificetur adhuc.

d Hos Romanorum hostes, quidam Bagaudas, quidam Carausium, alii tumultuantes Gallos fuisse, opinantur: res pendet a tempore, quo Martyres Thebæi cæsi fuerunt, quod incertum est: equidem expeditionem aliquam Maximianum molitum esse, cum illos neci dedit, ex Eucherio videtur consequi. Vide num. 100.

e Illius Acta illustrata sunt ad diem 22 Septembris.

f Cum Duces exercitus nominat, centuriones, ordinumve ductores intellige. De S. Bonifacio consule Appendicem.

g Habes monumenta, unde Martyrum suorum notitiam sæculo XI Trevirenses hauserunt. De tabula plumbea et marmorea actum est §§ 2, 3, 6. Schedulas vetustissimas vocat anonymus, quæ invasioni Normannicæ superstites fuisse; at quales fuerint, e jusse ætatis, nusquam clare edicit. Fuerint forte Hymnus S. Paulini, Acta SS. Fusciani et Victorici, quorum meminuit cap. 2.

h Itaque secundum anonymum, in Gallias jam pervenerat Tyrus, cum Maurilius Agauni occubuit; probabile autem est, eo a Maximiano fuisse præmissum, ut num. 5 dixi; atque adeo non est, cur Tyrus a signis profugisse, dicendus sit.

i Si causa quæritur, cur in Gallias venerint Tyrus et ejus Socii, certum est, id factum non esse absque dispositione divina: sed alia, eaque magis determinata quæritur. Haud vero improbabilis ea est, quod illuc a Maximiano, partim ad tutandos Romani imperii fines, partim ad persequendos Christianos, missi essent. Nam, ut ait S. Eucherius, Maximianus impietatem suam ad extinguendum Christianitatis nomen armaverat. Si qui tunc Dei veri cultum profiteri audebant, sparsis usqueaque militum turmis, vel ad supplicia, vel ad necem rapiabantur: ac, velut vacatione barbaris gentibus data, prorsus in religionem arma commoverat. Hanc causam num. seq. ex parte tangit anonymus.

k Martyres Thebæos Romanum Pontificem adisse, recentiorum tantum assertio est, nullo antiquitatis testimonio fulta; neque in Eucherio quidquam hujusmodi occurrit: perinde igitur est sive Cajus, sive Marcellus, sive alius quisquam Romanam Sedem occupavit. Alibi legitur Marcellinus.

l Nihil solidior est ista assertio, quam præcedens. Anonymo hic et Scheckmanno non convenit: hic enim Thebæos a Zabda, Hierosolymitano episcopo, Christi militiam didicisse, seu fidei Christianæ rudimenta hausisse, sed a Marcellino, Romano Pontifice, baptismum consecutos scribit. Sedit Hierosolymis Hymenæus ab anno 266 ad 298. Dein Zabdas usque ad annum 502. Non potest igitur huic Thebæorum conversio tribui, si Tyrus, ut Scheckmannus seu Eneus ait, anno 291 occisus fuerit.

m Viros consulares et senatores intelligit.

n Generalis nimium hæc expressio est: innuit enim, non solum Trevirenses optimates plerosque, sed et omnem pene civitatem Christianis sacris ea tempestate fuisse addictam; quod quidem quantopere a temporum illorum Treviris conditione abhorreat, dictum est num. 112.

o Quis non videat, Christianorum Treviris degentium numerum, ac Trevirensium vires hic denuo supra fidem extolli?

p Indutionarius, Trevirensium princeps, sub Julio Cæsare bellum cum Romanis gessit, quo per Labienum victo occisusque, adversus Romanos Treviri bellum renovarunt, ut in illos Cæsar ipse proficisci decreverit; sed Labienus copiis a Cæsare auctus, victisque iterum stratagemate Treviris, paucis post diebus illorum civitatem recepit; quæ fuscus explicat

AUCTORE
ANONYMO.

cat Cæsar ipse Commentariorum suorum de bello Gallico lib. v et vi.

q Duo igitur in mandatis habuerunt, alterum, ut idolis sacrificarent, alterum, ut Christianos persecuerentur; sed exsequi utrumque detrectarunt. Idem prorsus S. Eucherius de Martyribus Agaunensibus tradit. Ad sacrificandum idolis coactos fuisse, ex his Eucherii verbis colligitur: Ubi vero ad Thebæos denuntiatio iterata pervenit, cognitumque ab eis est, injungi sibi rursus executiones profanas, vociferatio passim ac tumultus in castris exoritur, affirmantium, numquam se ulli in hæc tam sacrilega ministeria cessuros. Idolorum profana semper se detestatos, Christianis se imbutos sacris, et divinæ religionis cultu institutos, unum sanctæ Trinitatis Deum colere, extrema experiri satius esse, quam adversum Christianam fidem venire. Ad Christianorum quoque perniciem fuisse compulsos, Eucherius loco non uno affirmat. Primum ita scribit: Itaque cum hi, sicut et ceteri militum, ad pertrahendam Christianorum multitudinem destinarentur, soli crudelitatis ministerium detrectare ausi sunt, atque hujus præceptis se obtemperaturos negant. Tum sic: Redintegratisque mandatis edicit (Maximianus) ut reliqui in persecutionem Christianorum cogantur. Nihil igitur in his anonymi

B verbis occurrit, quod merito reprehendas.

r Probabilis anno 882. Vide § 2.

s Anno 1074 vel potius seq.

t De illis agetur ad diem 3 Octobris, quo occisi sunt et notantur in Martyrologio Romano.

u Non senatus modo Trevis ad imitationem Romanæ curiæ, sed variorum imperatorum et Maximiani sedes fuit. Trevirum Romæ comparat Ausonius in Mosella v 581 et seqq.

Salve, magne parens frugumque virumque, Mossella,

Te clari proceres, te bello exercita pubes, Æmula te Latiae decorat facundia linguae.

Quin etiam mores et lætum fronte serena Ingenium natura tuis concessit alumnis

Nec sola antiquos ostentat Roma Catones.

Exstant etiam apud Broverum ipsius senatus Romani ad Trevirensem litteræ, quas apud illum videre est ad annum Christi 276 num. 61.

x Singulorum nomina dantur infra ad calcem cap. 2.

y Merus ingenii lusus est, quæ hic de situ Thirsi affert: revera enim latere suo respicit Aquilonem, sicut Palmatus Austrum: quod et infra (num. 10) ponit author de quatuor Martyribus altrinsecus ad pedes S. Paulini quiescentibus. Honthemius in Annotatis hic.

z De Martyrum situ in S. Paulini crypta, vide num. 117.

aa Scripsit igitur anonymus circa annum 1072, quo crypta dilatata fuit.

bb Æneid. lib. 1 v, 98.

cc Patet ex contextu hoc, et mox subjunctis, ante annum 1071 et citra revelationem divinam nihil humana traditione de hoc thesauro Trevis notum fuisse. Ita Honthemius cit.: notus tamen fuit ante Normannorum irruptionem anni 882.

CAPUT II.

Sanctorum Martyrum inventio.

Canonici
S. Paulini,
SS. Gentiani
et Fusciani
Actis,

Erant nempe in illa sancti Paulini canonicorum congregatione a fratres aliqui sanctæ religionis studio venerabiliter accensi b: hi ergo dum inter alia pietatis opera sacræ scripturæ legendi paginam c operam non minimam præberent, solebant frequentius corporis et mentis aspectibus illa representare, quæ videbantur ad honorem ecclesiæ Trevericæ, matris scilicet suæ, spectare; illius forsitan, quin immo revera non immemores præcepti, quod ait: Honora patrem tuum et matrem d, et aliorum, ad hunc modum justam conversationem suadentium. Inter multimoda itaque loci hujus præconia, Passio

sanctorum martyrum Gentiani et Victorici frequentius eis occurrebat, quæ quotiens auribus eorum corporeis innumerabilem Christianorum stragem in urbe Treverica a Rictiovaro factam insonuit, totiens cor eorum mœrore simul et gaudio contremuit: mœrore quidem propter ignotum tantum tamque preciosum sanctorum corporum thesaurum: gaudio autem propter rerum veritatem, quam per tantam scripturæ sacræ didicerant auctoritatem. Referebat enim istorum Passio Sanctorum, quod, ingresso Trevirum Rictiovaro, tanta ab eo sit facta ibi Sanctorum sanguinis effusio, ut rivi cruoris aquæ, juxta quam occisi sunt, permixti, et in Mussellam deducti, eam in suum colorem converterent, ut, naturali claritate remota, peregrino magis, quam proprio, colore ruberet. Ubi et sequitur. Inhumatis etiam tum Sanctorum corporibus unda præbebat tumulum, quo, redintegrata compage membrorum, futuro ea representaret judicio. In hac ergo positi mentis anxietate, indictis sibi aliquando biduanis, aliquando triduanis, jejuniorum disciplinis, a divina postulabant pietate, ut aliquid tam sancti depositi indicium eis monstrare dignaretur, per quod benedictum nomen ejus a sæculo in sæculum benediceretur, ac laudaretur.

15 Ut ergo promissio Dei immota permaneret, quæ dicit: Ubi duo aut tres congregati fuerint in nomine meo, in medio eorum sum f (tres quippe intentionis hujus fratres fuerunt) auxilium Dei sibi ad hanc intentionem præberi, cito senserunt: prius enim, quam triduanum jejunium tertia vice complevisset, misit eis Deus in adiutorium quandam sanctæ conversationis laicum, nomine Folbertum, privatum eundem visu oculorum, quem unus ex tribus præfatis fratribus, Cuono videlicet, custos monasterii sancti Paulini, studio sanctæ hospitalitatis, in domum suam recipiens, sufficienti ac placita illi officiositate sustentabat: hujus autem cibus vespertinus erat panis perparvus, mediæ palmæ non vincens in latitudine, duas partes farinæ, tertiam partem habens ex cinere, cum aliquo genere herbarum, aut crudarum, aut non bene coctarum, et insalsarum, cum haustu etiam aquæ minimæ mensuræ, certe neque modulum suum excessuræ.

14 Tali vero adjutorii divini consolatione non modicum lætificati, et ad speranda potiora Dei munera nimirum animati, huic fratri consilium, quod de hac re conceperant, manifestabant, ejusque devotionis impensius studium sibi ad hanc rem suppeditari postulabant. Ad ille, ut erat paratus ad omnia virium suarum supplementa omnibus præbenda, juxta illud videlicet Doctoris gentium exemplum, quando dixit, se omnibus omnia factum fuisse g, solitum jejunandi modum hac de causa adeo intendebat, quod per continuum tunc triduum nullum penitus corporis alimentum suscipiebat; sed interdum omnibus urbis hujus monasteriis, nudis, ut solitus erat incedere, pedibus perlustrans, noctes eorundem dierum in monasterio sæpe dicti patris Paulini pervigil in oratione ducebat. Unde factum est, ut in tertia nocte post primum, sicut ipse nobis referebat h, galli cantum, dum, facie lacrymis ubertim perfusa, intente, et quasi cum aliqua, ut ait, precum importunitate Dominum interpellaret, in mentis extasi subito correptus, se in aliquo quasi subterraneo monasterio, spatioso multum i, et pulchro, stare putaret.

15 Ubi, dum multitudinem, quam dinumerare non poterat k, occisorum, diversas membrorum truncationes ostendentium, deambulanti oculis mentis videret, collectis per aliquod tempus animi, quas amiserat, viribus, quibusdam eorum, velut ad hoc tantum, ut ab eo interrogarentur, se illi offerentibus, dixit: Qui estis vos, domini, aut a quo fuistis trucidati? Cui unus, qui senior inter eos apparuit, respondit: Nos fugimus huc paganorum persecutiones, et ab ipsis ad penas requisiti, istas, quas vides, suscepimus passiones l: nec pluribus ab eo verbis auditis, in priorem statum rediit sobriæ mentis:

et Folberti
cujusdam

f

E

visio, e

g

F

h

i

ad Martyrum
perquisitionem
animantur,

k

l

A mentis: totis denique animi viribus ad agendas Deo gratiarum actiones succinctus, ab ipso postulabat attentius, ut, si ab ipso esset hæc visio, monstrare eam sibi dignaretur tertio, quod etiam obtinuit: nam, duabus ante diem vicibus obdormiens in oratione, eadem lætificatus est visione *m*. Mane itaque facto, vocatis ad se tribus fratribus, visionem suam per ordinem eis narravit, eisque cum magna exhortatione hoc persuadere laboravit, ne ab cepto orationis studio prius desisterent, quam divinæ solatium misericordiæ sibi adesse, cognoscerent, promittens eis ex ejus parte, qui amat longanimes in spe, infra unius anni spacium divinum eis adfuturum esse in hac inquisitione solatium.

et quodam
veteri S. Pauli
Hymno

16 Hac facta exhortatione, gratias Deo pro fraterno, quem apud eos invenerat, hospitalitatis receptu referens, eos humiliter rogavit, ne quas diutius in hoc loco manendi occasiones tunc ei innecterent, quia destinatum diu iter ad sanctum Jacobum perficere lubenter vellet. Et ita quidem ipse ab eis discessit; illi vero pro sanctæ inquisitionis studio majori indies astuant desiderio, quapropter et a monachis, et a canonicis, et a sanctis monialibus, feminis religiosis, auxilio petito, jejuniis et orationibus, et elemosynarum quoque largitionibus insistebat plus, quam in principio:

B unde contigit, ut alicui religiosæ hujus communionis sorori, nomine Frideburge, in monasterio sanctæ Mariæ Matris Domini *n*, tempore meridiano in subsellio suo quiescenti, vox clara supervenerit, quæ diceret: Vade, quære in vetustissimis scedulis aureis litteris in testimonium illis: cujus vocis altisonæ strepitus expergefacta, dum, capite de subsellio levato, circumspiciens neminem videret, caput iterum in eundem quiescendi modum vix reposuit, cum denuo vox eadem apertius, quam prius, auribus ejus insonuit; iterum ergo erecta, et signo sanctæ Crucis munita, dum nullum vocis hujus auctorem in prospectu haberet, non dormitura, sed tertium vocis hujus adventum præstolatura, caput iterum reclinavit: tunc vero, sicut ipsa retulit nobis *o*, vox eadem, quasi cum quadam imperiositatis austeritate ad illam venit, eamque, non jam dormientem, sed vigilantem, non modicum perterrefecit, surgensque igitur, terrore magis, quam angustia repleta, sororem, quæ custos erat librarii, cum magna festinantia quærens, et inveniens, facto ei anxietatis suæ signo, eam ad armarium, cumulum discussurarum scedularum, perduxit, nec multa prius librorum volumina revolverat, quam liber unus Ymnorum vetustissimus *p*,

p
* an Gothice

C Scotice * scriptus, eis in manus veniebat, quo tandem exposito, occurrebant eis frequentius quidam Ymnus de sancto Paulino satis magnus, in quo gesta sanctitatis ipsius præclara, etsi compositionis quandam rusticitatem habebant, rerum tamen non minima urbanitate florebat: referebat enim, quale pro fide Catholica bellum contra Arianos Sanctus ille pertulerit, qualiter in exilium ab ipsis fidei Catholicæ inimicis missus fuerit, qualiter etiam ipsos, apud quos exulabat, Frigias ad fidem Christi, factis coram regibus terræ illius signis et miraculis, converterit, idem Ymnus continuit; item post decursum viriliter vitæ hujus stadium, cum retributionis æternæ ibidem a Domino suscepit bravium, preciosum corporis ipsius thesaurum, nutu divino et miraculorum adminiculo, a Treviris esse receptum, ibidem fuit intextum.

Sepulchorum
Martyrum
locundiscunt,

17 De cuius veneranda sepulturæ positione, quæ in ejus gloriosa celebrata est receptione, hæc inibi verba sunt posita: Posuerunt eum juxta prolem clarissimam Trevirensis, et inclitam, ubi dormiunt corpora Peregrinorum plurima, resurgentes ad præmia die mundi novissima, occurrent in æthera Domino cum lætitia *q*. Hæc itaque inaudita prius scripturæ sacræ testimonia, cum gratiarum Deo actione, ac sancta mentis exultatione, lectitabant, utrum vero monita visionis in eis resonarent, aut utrum aliquid per se quærendum esse, hæc verba significarent, necdum intellige-

q

bant. Quapropter, vocato ad se uno de tribus, quos prædiximus, fratribus, ei et admonitionem vocis, procul dubio angelicæ, quam præfata soror acceperat, narraverunt, et librum Ymnorum, quem instinctu vocis ejusdem inter vetustissima, ut ita dixerimus, veterum volumina repererant, monstraverunt, qui simul ac communem eorum orationis intentionem, auditamque et visam divinæ visionis consolationem in mente retractavit, voluntatem miserationis Dei in hoc esse æstimavit; ut hunc ideo libellum, memoriam facientem Peregrinorum eis accommodaret, quo nobis amplius eorundem quærendi desiderium hoc modo inspiraret, quod et factum est: nam mox ut liber iste Ymnorum in conventum fratrum delatus et Ymnus ille ibidem est recitatus, ita corda omnium præsentium fratrum ad inquirenda plura sunt accensa, ut una omnium prudentiorum apud ipsos esset sententia de frangenda propter hanc inquisitionem sancti Paulini cripta, qua de re, communicato cum principibus civitatis consilio, licentiam hujus rei a domno archiepiscopo Udone postulabant, et vix nimirum impetrabant.

AUCTORE
ANONYMO.

18 Ita namque ex industria eadem cripta fuit munita *r*, ut, nisi moto principali ejusdem monasterii altari, nullus locus daretur eam confringendi; unde non indebito gravitati suæ consilio non facilis erat dominus archiepiscopus *s*, tanti sanctuarii frangendi licentiam differendo. Fracta igitur cripta, inventa sunt circa sarcophagum sancti Paulini sex sarcophaga, quorum duo lateribus ejus appositæ fuerunt, quatuor vero pedibus ejus ita altrinsecus adhæserunt, quod utrumque duo ex eis steterint: item ad caput ejusdem sancti patris nostri septem sarcophaga sanctorum Martyrum, totidem corporibus aromatizantia, fuerunt locata; hæc vero omnia sic colligaverat locantium industria, ut factis fornicibus singulis super sarcophagis binis, nullus, ut dictum est, locus daretur eis movendis, nisi moto prius altari præcipuo monasterii: fecerat præterea, non hujus criptæ conditor operosus, sed hujus loci, eorumque, quæ ibi sunt, sanctorum corporum aliquis studiosus, altare quoddam non magnum ad pedes sancti patris nostri, sarcophago ejus compactum *t*; hujus denique remotio, et aliqua terræ sub ipso effossio, plena fuit nostræ expectationis consolatio. Inventa est siquidem ibi tabula marmorea *u*, qua sublata, apparuit ejusdem latitudinis tabula plumbea *x*, hæc item levata, multaque aquæ infusione, multaque setæ porcinae confricatione tandem purgata, retulit nobis et istorum Martyrum vocabula, et Martyrum tempora, persecutorum quoque nomina, aliaque per plura summa festivitatis præconia hujus plumbi cecinit nobis sculptura: hujus ergo textum sculpturæ hic volumus pleniter inserere.

et corpora
inveniunt.

r
E
s

t
u
x

F

19 In hac cripta jacent corpora Sanctorum, secundum seculi dignitatem nobilissimorum secundum Dei autem voluntatem Martyrum preciosorum: nam Rictiovarus, Maximiani imperatoris præfectus, legionem Thebæam jussu ipsius circumquaque persecutus, hanc etiam urbem propter ipsos ingressus est: quorum innumeros cum hic occidisset, hos quoque hujus civitatis principes, fidei Christianæ Confessores, cum ipsis occidit, quorum hic corpora circum circa sunt collocata. In medio vero ipsorum sancti Paulini *y*, clarissimi Trevirorum episcopi, corpus est ferreis catenis suspensum *z*, quod ibi sanctus Felix *aa*, hujus sedis episcopus, a Frigia totius regni viribus translatus, in Idus Maji honorifice suspendit, qui et istud monasterium in honore sanctæ Dei Genetricis, necnon eorumdem Martyrum, construxit *bb*. Nam propter horum Principum corpora innumerabilia ejusdem multitudinis corpora in hoc monasterio sunt comprehensa *cc*: quorum nomina, sicut innumerabilis populi et peregrini, non potuerunt reperiri, excepto uno Ducis vocabulo, qui Tyrus vocabatur.

una cum
tabula plumbea,

y
z
aa

bb
cc

20 Hujus itaque et eorum Martyrum vocabula, quorum hic videri possunt sarcophaga, aureis litteris in hujus criptæ pariete conseripta fuerunt: quæ inde devoti, qui tunc erant *dd*, Christiani huc transtulerunt

Historiarum
Martyrum
complexa.

dd

AUCTORE
ANONYMO.

ee

ff

gg

hh

B

ii

runt, quando Nortmannos hanc urbem, sicut cæteras undique urbes ee, depopulatos esse, præciverunt. Is ergo, qui in dextero sancti Paulini latere est repositus, Palmacius ff vocabatur, qui consul et patricius toti huic civitati principabatur: in sinistro autem latere ipsius qui jacet, Tyrso vocatur, cujus nomen solius de tanta multitudine est notatum, quia ejusdem Legionis gerebat ducatum gg. Ad caput autem hujus sancti Paulini septem jacent hujus urbis senatores nobilissimi, martyrio cum ipsi Thebæis coronati; quorum medius vocatur Maxentius, juxta quem dextrorsum qui jacet proximus, nomen habet Constantius, post quem est Crescentius, postea Justinus: in latere autem sinistro Maxentii qui jacent, tres erant fratres germani, quorum major natu proxime Maxentium hh Leander, juxta quem Alexander, postea Sother: ad pedes vero sancti Paulini altrinsecus positi sunt quatuor viri genere et virtute clarissimi, qui, licet tempore pacis occulte Christum colebant, tempore tamen persecutionis aperte, et constanter fidem Christianorum defendebant; adeo ipsi Rictiovaro in faciem resistebant, quod eos quasi ad exemplum aliorum diversis tormentorum generibus multum afflictos, tandem in præsentia sua fecit decollari: alter ergo duorum versus Austrum positus, interior scilicet, Hormista, exterior autem Papius vocatur: alter autem eorum, quorum latera Aquilonem respiciunt, interior item Constans, exterior Jovianus vocatur. Ingressus est autem Trevirum Rictiovarus quarto Nonas Octobris, et eadem die occidit Tyrsum cum Sociis, sequenti autem die Palmatium cum aliis principibus civitatis: tertia vero die cedem exercuit in plebem sexus utriusque ii.

ANNOTATA.

a S. Paulini monasterium ad lævam civitatis Trevirensis extra portam S. Simeonis situm, S. Felix, Trevirensis episcopus, teste tabula plumbea, in honorem S. Mariæ et Martyrum Thebæorum, Treviris passorum, consecravit. Primo monasterium S. Mariæ Virginis dictum fuisse, verosimile est, cui nempe a S. Felice potissimum dedicatum fuit. Postmodum S. Paulini, ut Egberti, Trevirensis episcopi, Charta anni 981 docet, appellatum fuit, hodieque appellatur. Subinde etiam S. Mariæ ad Martyres, sed non nisi post inventa anno 1071 vel seq. sanctorum Martyrum corpora. Vide Honthemium Historiæ Martyrum Trev. § 5.

b Tres præcipue numero fuisse, num. 15 ait, et Cuononem, monasterii S. Paulini custodem, nominatim anonymus exprimit.

c Ad est, Sanctorum Vitæ et Passionis.

d Exodi 20, § 21.

e De his Actis egi num. 6 et seq.

f Matt. 18, § 20: Ubi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

g Ad Cor. cap. 9 § 22.

h Hic iterum anonymus innuit, se Martyrum inventioni æqualem, imo et ex ipsis S. Paulini canonicis verosimiliter aliquem.

i Talis certe non erat crypta, in qua Martyrum corpora jacebant.

k Quidquid sit de hac visione Folberti, auxesi hic utitur anonymus, dum innumerabilem Martyrum numerum Folberto apparuisse, ait: haud enim tanto numero fuere, qui Trevis tam temporis Christianis legibus viverent, nedum Thebæi, qui cum S. Tyrso ibidem pro fide occisi sint. Haussit verosimiliter anonymus innumeram illam Martyrum Thebæorum multitudinem ex tabulæ plumbeæ textu, et Folberti visioni adjunxit seu amplificationis, seu ornatus gratia.

l Itaque Martyres, quos Folberto apparuisse, narrat, Thebæi seu peregrini fuere, non Trevirenses indigenæ. Ceterum vereor, ne et hæc Folberti interrogatio, et senioris Martyris responsio, Folbertinae visioni ab anonymo adjecta sit eadem de causa, qua innumerabilis Martyrum Thebæorum multitudo, de qua lit. proxime præcedenti.

m Recte hoc loco notat Honthemius: Visionibus

parum fudit Ecclesia: nam can. 26, Dist. 4 de Consecrat. ex Concil. Afric. sic statuitur: Ut omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi, ubi corpus, et reliquæ certæ sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur: nam quæ per somnia et inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur altaria, omnino reprobantur. Verum non propter apparitionem, Folberto factam, sed propter antiqui cultus indicia, quæ sibi non dubia visa sunt, eos, quorum corpora in S. Paulini crypta invenerant, Trevirenses atque ipse etiam archiepiscopus Udo pro Sanctis habuerunt.

n Ad Horrea, vulgo Oeren dictum, seu ad S. Irminam, quod etiam nobile monialibus floret, inquit hic Honthemius: Browerus ad annum 645 num. 49 de illius origine ita scribit: Etenim Modaldus (Trev. Ep.) amplissimis ab eo (Dagoberto) muneribus affectus, ut erat magno suæ ecclesiæ propagandæ atque ornandæ studio, Christo Divisive templa sistere, monasteria inchoare, cætos cogere virginum. Primam igitur Dei Genitricis nomini basilicam ponit; apud quam domicilio constituto, filia Dagoberti Irmina, aggregata a S. Modaldo in vitæ communionem virginibus, velum ornatumque monasticum sumpsit, appellatusque locus est ab horreis regalibus, quæ in eam rem Dagobertus contulerat, HORREA. Moniales olim S. Benedicti instituto usas, sed his deficientibus, suffectas esse, quæ S. Augustini institutum sequerentur, Masenius scribit Nota 15 ad tom. I Annalium Trev. Broverianum.

o Trevis igitur morabatur anonymus, cum Martyrum corpora inventa sunt.

p De Hymno illo egi num. 10 et seqq.

q Qui hæc verba cum textu tabulæ conciliari queant, vide num. 15.

r Cryptam probabilis non diu ab invasione Normannica oclusam fuisse, dixi num. 24.

s Udo nempe, qui, ut Browerus scribit, ab anno 1066 electus Trevirensis episcopus, et anno 1068 ordinatus, Trevis sedit usque ad annum 1077. Huic nonnulli Martyrologium, ab Adone Viennensi compositum, perperam adscribere.

t Incertum, quo tempore: verosimiliter tamen paulo post acceptam a Normannis cladem. Vide num. 55.

u Ad hunc locum ita notat Honthemius: Nihil videtur in hac characteris fuisse. Cur autem superius laudantur tabula marmorea pro documentis? Stulte sane tabulam marmoream, velut antiquum documentum laudasset anonymus, si nihil in ea characteris unquam fuisset exaratum. Atqui vel hinc conjici probabiliter potest, Martyrum nomina huic ante Normannorum irruptionem litteris aureis fuisse inscripta; præsertim cum tabula plumbea affirmet, Martyrum nomina litteris aureis expressa, in eundem locum fuisse translata, quo tabula recondita fuit. Vix enim est, inquit Honthemius ipse Hist. Martyrum Trev. § 14, ut memoriales illæ litteræ, utpote ex destinatione ponentium quam diutissime permansuræ, immediate commissæ fuerint parieti subterraneo, cum ipsa humiditas, sal petrae et mucor, eas paucos intra annos absumpturas fuisset. Quod si pluribus, aliisque a memorata tabulis Martyrum nomina inscripta fuisse, contendas, debuisse utique illæ una cum tabula postmodum inventri; earumque anonymus, tanquam totidem monumentorum, quod non facit, meminisse. Porro si Martyrum nomina tabula illa marmorea litteris aureis expressa continerit, his etiam plura continuisse potest, et tabulæ plumbeæ curatori pro fundamento fuisse. Vide dicta num. 78 et seqq.

x Probabilis anno 1072 inventio hæc contigit, ut num. 22 dictum est; maxime, cum Sigeberto annum inchoat a Paschate, atque adeo a Lamberto Schafnaburgensi dissentire non videatur.

y Illius Acta illustrata habes tom. VI Augusti ad diem ultimum ejusdem mensis.

z Non inusitatum fuisse olim, ut Sanctorum corpora suspenderentur, ostensum num. 24. Ceterum ex his tabulæ verbis cum antecedentibus et consequentibus

A bus collatis, verosimilius apparet, tabulam, instante invasione Normannica, suspensio adhuc S. Paulini corpore, fuisse confectam. Vide num. 26 et seq.

aa Totius regni viribus S. Paulini corpus e Phrygia Trevirim fuisse deductum, fabulosum videtur, sed forte significatum anonymus tantum voluit, id non sine summa difficultate S. Felicem præstitisse. Acta S. Felicis habes tom. III Martii ad diem 26 ejusdem mensis.

bb Ita habebat sæculo IX Trevirensium traditio: quam non evertit conditio temporis, quo Trevirensibus præfuit Felix. Vide num. 57 et seq.

cc Innumerabiles numero Socii S. Tyrso non fuerunt: veri itaque limites hic excedit anonymus.

dd Ex his verbis consequens non est, tabulam post invasionem Normannicam conditam fuisse. Vide num. 28 et seq.

ee Inter vastata a Normannis, priusquam hi Trevirim venerunt, loca, Regino hæc recenset: Leodium, Trajectum, Tungros, Coloniam Agrippinam, Bonnam, Tulpiacum, Vilpiacum, Nuis, Aquisgranum, Malmundarias, Stabulias.

ff Agitur de eo ad diem 5 Octobris, quo Martyrologio ejus nomen inscriptum est.

gg Seu, quod esset unus e legionis ducibus.

hh Hæc verba per oscitantiam amanuensis omisit Browerus: inveniuntur autem in omnibus Mss. exemplaribus, quorum plura vidimus. Honthemius hic.

ii Probabile apparet, quædam ex hic narratis e tabula marmorea, cryptæ S. Paulini parieti ante Normannicam invasionem affixa, deprompta fuisse; quædam vero addidisse de suo, qui tabulam confecerunt, conficiendam curarunt. Utraque distinctæ num. 80 et seqq.

CAPUT III.

Miraculum ossis sanguinem fundentis.

Lecta est igitur hæc epistola, et in plurimas mox cartas magno omnium Dei fidelium, hanc audientium, tripudio, transcripta a: nec tamen defuit in ipso fidelium Dei collegio b ecclesiæ malignantis dissensio, quæ hæc divinæ miserationis beneficia, non, quanta debebat, reverentia suscipiebat. Sed, spiritu instigata maligno, dentibus ea lividis laniare præsumebat c. Cæterum dentes eorum, utpote peccatorum, Dominus contereere curavit d, dum signa, quæ juxta Pauli verba non fidelibus, sed infidelibus, data sunt e, in conspectu eorum per merita Martyrum pretiosorum, quorum inventioni non congaudebant, multiplicavit.

22 Ex his igitur aliqua, ut dictis Apostolicis in hoc consentiamus (non tantum propter fideles Christi instruendos, quantum propter eosdem infidelitatis ministros ad fidem rectam, et reverentiam Sanctis debitam commendandos) breviter notamus. Quorum primum adeo notabile, adeo memorabile, adeo etiam fuit mirabile, ut non solum, si quæ fuerunt mentes infidelium, inde nimirum contabuisser, sed et ipsa fidelium Christi corda non minimum inde contremisissent. Nam cum, sicut prædiximus, facta per misericordiam Dei hæc Sanctorum revelatione, domno nostro archiepiscopo Udoni, hujusque principibus, placuisset, ut cripta sanctorum corporum collocati competenter amplificaretur, necesse fuit, ut plurimum terræ ex eodem loco purgando portaretur f. Erat autem ante id ipsum sæpe dicti patris Paulini monasterium ex parte Occidentali palus quædam, ita vianibus nocua, ut monasterium illud petentibus, aut inde per hanc viam repedare volentibus, vix angustissima relicta fuisset per illam semita. Qua de re plerisque loci illius fratribus complacuit, ut eadem terra, quæ ob prædictam parandæ criptæ necessitatem de monasterio portaretur, ad exsiccationem paludis ejusdem locaretur.

23 Quod cum fieret, et terra per sex jam dies ibi deposita fuisset, accidit, ut in die septimo unus aliquis ex loci illius canonicis, ante cujus portam

palus eadem maximam inundationem faciebat, studio complandæ terræ, ibidem posite, de domo sua egrederetur, cumque terram discutiendo frusta quædam ossium inibi jacere videret, unum ex illis suscipiens, in manu sua in domum illud portavit: accepta etiam aqua, diligenter illud purgavit, et purgatum cuidam mulieri ad conservandum, donec in monasterium referendi locum haberet, commendavit: quod illa despectively suscipiens, et cur illud reverentia dignum esse judicaret, inquirens, posuit tamen illud in scrinio suo inter panniculos, aliosque muliebris suppellectis usus diversos: pigmentorum quoque species aliquæ g in eodem fuerunt scrinio repositæ.

24 Cum autem vespertinali officio (sicut Quadragesimalis temporis ratio poscebat) frater ille cum suis in eadem domo reficere vellet h, cæpit illa, cui os commissum fuerat, puella nimio cordis dolore cruciari, cæpit Corporis et Sanguinis Domini communionem, aut ut exitus vicini præparationem, quibus poterat verborum signis, quia ipsi nequivit verbis, humiliter, ac devote precari. Cui frater ille: Fac tibi, ait, scrinium tuum deferri, et si qua sit tibi species pigmentaria, dolori cordis profutura, require. Hoc dixit, et scrinium hæc de causa recludendum illi accommodare non distulit. Hoc itaque vixdum recluso, et cooperulo tenuiter levato, mira res! tota sanguinis exundantia ab osse illo, valde parvo, est effusa, ut facies mulieris ejusdem tota, atque pellicea ejus manica dextra mirabiliter sit inde perfusa. Ipsa quoque in eadem hora cordis dolore est absoluta: quæ de nimio percussu terrore, lacrymosis precibus a divina misericordia postulabant continuo, quatenus tam immenso divinitatis suæ præconio, nullo eos corporis aut animæ damnaret judicio. Quo facto, frater idem currens curriculo ad aliquem fratrem, quem sibi expertus erat esse fideliorum, ad hujus rei eum perduxit demonstrationem; qui veniens, dum scrinii ejusdem operculum introspecturus levaret, nullus (sicut ipse ait) qui hoc non videret, credere non valeret, qualiter adhuc sanguis ex eodem osse ipsum scrinii operculum, totumque, quod ipso scrinio erat, muliebris disciplinæ instrumentum, respurgando bulliret.

25 Unde et ipse non minimo repletus stupore, cum omnibus, quæ in ipso erant, ront jam deinceps muliebribus ornamentis, sed potius aliquibus tam pretiosi sanguinis aspersione factis sacramentis, in monasterium festinanter portavit, illudque convocatis illico Prioribus loci illius omnibus demonstravit: ipsi vero, missis mox per omnia totius civitatis monasteria hujus rei nuntiis, omnes abbates, et præpositos cor-episcopos, et decanos, ceterosque boni testimonii fratres non paucos i, ad se in eadem hora faciunt venire, dominus autem archiepiscopus non erat tunc in illa civitate; alii autem omnes loci hujus Priores, in claustrum S. Paulini celeriter congregati, magnifico miraculi hujus ostento non modicum sunt lætificati. Delato namque in præsentia eorum scrinio, cum osse sanguinem sine cessatione fundente, accepit aliquis ex ipsis fratribus os sanguinolentum k in manus, cumque illud, sanguine in scrinium transfuso, sæpius evacuasset, dicto semper citius majori sanguinis inundatione replebatur. Facta igitur inter prudentiores quæstione, ex qua videlicet occasione tanti miraculi, qui ibi convenerant, hujus miraculi speculo a divino fuissent percussu consilio, hæc una omnibus ex hac re surrexit sententia, de adhibenda scilicet majori propter hoc signum reverentia, et ipsis Sociorum ossibus, et eorum cineribus, ad cujus augmentum reverentiæ dicebant pertinere, ut terra, quæ, circa sarcophaga eorum posita, in locum, ut dictum est, cenosum antea projiciebatur, deinceps in aliquem mundum locum venerabiliter collocaretur; cujus acervus l, dum Galaath, hoc est, Acervus testimonii, non immerito vocaretur, factum in osse, quod huic suppositum fuerat terræ, miraculum omni posteritati loqueretur.

42

26 Hoc

AUCTORE
ANONYMO.

g

sauginem

h

E

* supple in

copiose fundit,

F

i

k

os quoddam,
ibi repertum,

ACTORE
ANONYMO.
inspectante
multitudine

26 Hoc itaque consilio dato, et collaudato, illud etiam eidem fratrum collegio complacuit, ut, scrinio in monasterium relato, et super altare locato, communi cordis et oris, nec non campanarum consonantia, divina ab eis laudaretur prudentia, quæ nihil facit, nisi in magna, ut par est, sapientia. Ad hanc ergo laudem Dei ex tota civitate cujuslibet ordinis et ætatis viri, ac feminae, juvenes, et virgines, senes cum junioribus hilariter convenientes, finita laude, in sua redierunt, Dominum de tam inauditi miraculi stupore benedicentes *m*. Contigit autem istud miraculum quinta Nonas Martii, et Sabbathum erat *n*. Hora vero nona cruor ille ex osse cœpit manare, qui non ante tertiam secundæ feriæ horam visus est cessare. Fama ergo hujus miraculi, longe lateque volando, plurimorum salutis facta est occasio, dum innumeri diversis languorum fatigationibus oppressi, ad hujus famam miraculi undecumque exciti, venirent ad hunc locum humiles et devoti. Cumque coram hoc positi sacramento propter peccata, quibus aliquatenus multati erant, planxissent, aquamque, ossis hujus intinctione sacratam, sibi datam aliquatenus gustassent, non est nisi Christi fidelibus credibile, quam citissime a quacumque peste gravabantur, liberati fuissent. Si quis autem numerum et ordinem istorum a nobis curiose quesierit, per hæc verba Porphyrii sibi credat satisfieri: In numero sunt, sed non infinito.

ANNOTATA.

a Quæ solæ exstant, plumbo originali deperdito. *Honthemius*.

b An in ipso S. Paulini monasterio?

c Fuerunt fortasse nonnulli, qui non modo Martyrum Trevirensium historiam, prout ea legebatur in tabula, sed ipsi etiam Martyrum sanctitati obstrepent; quorum propterea dentes, editis nempe frequentibus prodigiis, a Deo contritos fuisse, affirmat anonymus. Ut ut sit, id certe efficere non potuerunt, quin San-Pauliniani Martyres sanctis exhiberi solitam venerationem brevi sint consecuti; et quidem merito: cum non esset, cur de eorum saltem sanctitate ambigeretur, eorumque cultum Udo archiepiscopus sui ipsius exemplo, ut num. 22 et cap. 4 num. 1 videre est, approbaret. Quod autem mox Calendariis aut Litanis inserti non fuerint, mirum videri non debet; cum id etiam aliis evenit, quorum tamen sanctitatem et cultum Trevirenses præsules exploratum habebant. Vide dicta num. 65 et 64.

d Alludit ad illud Psalm. 5 v 8 Dentes peccatorum contrivisti.

e 1 ad Cor. 14 v 22 Itaque lingue in signum sunt non fidelibus sed infidelibus.

f Sic admodum verosimile fit, os illud sanguinem stillans, de quo mox, fuisse ex ipsa crypta, aut terra ei proxima; facile enim potuit post iteratas basilicæ, quin et ipsius cryptæ restauraciones, ex uno sarcophagorum dilabi. Idem alias ibidem contigisse vidimus in Commentario prævio §§ 4 et 5, utrobique sub finem. *Honthemius* hic: ad calcem autem § 5 citati narrat, anno 1758, dum crypta instaurabatur, constractum fuisse sarcophagum; ipsoque reparato, extractas inde reliquias. Simile quid, sed ad annum 1752, contigisse, etiam memorant Gesta Trevirorum apud *Honthemium* tom. II Prod. Hist. Trev. pag. 948; nimirum, cum ruinis suis purgaretur S. Paulini ecclesia, Martyrum illic Trevirensium ossa aliquot inventa fuisse, ac inter cetera caput ali-quod, quibusdam crinibus conspicuum et sanguine respersum.

g Pigmenta hic non significant fucos muliebres pro coloranda facie: sed sunt illa, a quibus dicitur pigmentarius in L. 5 § 5 ff ad Legem Cornel. de sicariis, id est, qui vendit liquores medicinales: nam iste canonicus S. Paulini subito correptæ famulæ suæ suasit, ut de scrinio promeret speciem pigmentariam dolori cordis profuturam. *Honthemius*.

h Incidenter nota tempus refectionis in Quadra-

gesima post vespas apud nos (*Trevirenses*) perdurasse. *Idem*.

i Huic miraculo satis multi adhibebantur testes: et cœvo scriptori publice laudanti testes: ne illustres, omnino credetur: ne impudentissime scripsisse arguatur rem falsam in facie totius cleri et populi, provocando ad tanta testimonia, et se exponendo publicæ convictioni. *Idem*.

k Quorsum pervenerit hoc, ignoratur, neque scrinium, neque theca specierum, quæ sanguinem ossis exceperat, amplius habetur. *Idem*.

l Vide num. 128.

m Paulo aliter Ms. nostrum S. Maximini: Placuit etiam unanimi ipsorum, ut scrinio in monasterio relato, communi cordis et oris, nec non campanarum consonantia divina ab eis laudaretur clementia. Ad hanc ergo laudem Dei ex civitate convenientes, laudesque Domino acclamantes, domum læti pro tanti miraculi novitate Christum benedicentes redierunt.

n Hinc colligitur, miraculum istud contigisse anno 1072. Vide dicta num. 22 et litteram x in Annotatis ad cap. 2.

CAPUT IV.

Alia Miracula ad Martyrum tumbas facta.

F acta sunt præterea miracula non pauca in illa scilicet scripta, ubi sanctorum Martyrum reposita corpora. E quibus aliqua, nostræ nunc memoriæ succurrentia, breviter sunt designanda a. Ex his erat hoc primum, quod licet ad plurimas Sanctorum contingat memorias, nolumus tamen in his quoque miraculis locum ei negare, quem divinæ pietatis ordinatio ei dignata est accommodare. Nam cum Dominus archiepiscopus, post auditam de ossis miraculi * famam, primum in illud sancti Paulini monasterium orationis causa venisset, venit cum eo quidam de partibus Aquitanie b pœnitens, cujus brachium dextrum ferro fuit ligatum c: hic itaque cum domno antistite fossam illam, ne dicam criptam, quæ nondum ibi fuerat d, intravit, ac, facta oratione, ibi surgens de loco, ubi humo tenus jacens oravit, sarcofaga singula, in quibus corpora Sanctorum quiescebant, singillatim ea salutando e, lustravit. Quo facto, cum, discessurus a monasterio, fossam egressus fuisset, et quasi licentiam Sanctorum petiturus, in summo ejusdem fossæ margine, versus ad Sanctorum corpora, constitisset, idipsum ferramentum, quod brachium ejus dextrum diuturna sui positione jam debilitaverat, et non solum carnem, sed etiam nervos et ossa ejusdem brachii denudaverat, in illo, quo firmius erat, loco descendit, saltuque mirabili in altum facto, velut omnibus, qui in monasterio erant, divinæ pietatis magnificentiam, et Sanctorum, quorum hoc meritis accidit, apud divinam potentiam hoc monstrando, super unum sarcofagum satis longe remotum cum clangore cecidit non minimo: ille vero miser non minore impetu ad terram supinus cecidit, quam ferre saliens aeris altitudinem petiit: ubi tandiu exanimis jacuit, donec tandem, gustu aquæ ori ejus ab accurrentibus episcopi hominibus infusus * recreatus surrexit, et ab hoc peccati vinculo liberatus, Deum in Sanctis suis magnificum benedicendo recessit f.

Ad Martyrum tumbas penitenti vinculum sponte soluitur.

E

a

* miraculo

b

c

d

e

F

* infusus

f

surda et mula.

g

h

i

lus

A lus illuc convenissent, et consuetudinarias ibi laudes Domino dixissent, adducta est in medium mulier ista, testis beneficiorum ibi divinitus sibi collatorum, pro quibus beneficiis Dei turba multa, quæ ad diem festum, ut dictum est, convenerat, speciales Deo laudes et gratiarum actiones communiter reddebat.

item puer mutus et brachio male affectus, k

29 Postea quinto Kalendas Maii k, qua die juxta indictum Ekberti Archiepiscopi plurimæ circa manentium villarum turbæ cum crucibus Treviros solent venire, et monasteria illius civitatis omnia circuire, delatus est a parentibus puer quidam parvus in monasterium sæpe prædicti patris Paulini, quod amodo Sanctorum quoque Martyrum non immerito potest vocari: perdiderat autem puer idem et usum loquendi, et brachii dextri aliquatenus movendi. Cum ergo, in criptam sanctorum Martyrum deductus, sarcofaga ipsorum deosculatus fuisset, cepit parentes desuetis diu propter linguæ vinculum verbis compellare; et quia usum brachii quoque movendi receperit, levata ex aliquo sarcofago candela, non distulit monstrare. Erat vero eadem hora Domnus Archiepiscopus cum omnibus loci illius Canonicorum congregationibus in eodem monasterio orationis deditus officio. In cujus præsentiam puer ille delatus, sanitatem recepisse ad ipsius episcopi interrogationem est probatus l.

paralytica, m

50 Deinde, non multo temporis interjecto spatio apportatur illic quædam puella, quæ, dum in aliquo tempore operi vacaret textrino, ita subito percussa est morbo paralitico, ut nec brachia, nec crura, in statu continere posset proprio: hanc itaque mirabili motu membrorum palpitantem juxta Sanctorum sarcofagum vidimus locari m: ubi dum, matre caput illius in gremio suo retinente, patre vero brachia et crura illius vix comprimente, parumper obdormisset, factum est per Dei miserationem, et Sanctorum, ad quorum memoriam jacuit, intercessionem, ut post paululum evigilans de somno, toto corpore surgeret sano, et basibus pedum, nervisque brachiorum statu reparatis nativo, recederet inde, pro restitutione salutis suæ Deum laudando.

cæcus, n o

51 Huic miraculo illud successit in ordine proximo, quod quidam rusticus de villa, quæ dicitur sanctæ Aldegundis n, oriundus, cui visus oculorum omnino defecerat, cum suo presbytero o, civiumque suorum numero non modico, eodem deductus est. Presbyter vero idem, assumptis secum duobus in loco illo fratribus, deduxit cæcum illum in locum, Sanctorum corporibus consecratum, ubique eum fecit unum denarium, censu annuali Sanctis illis persolvendum, super unum vadiare p sarcofagum: deposito itaque ad præsentem ibi uno denario, dum aliis recedentibus, ipse in lacrymis et orationibus aliquamdiu inibi moraretur, sequæ, si illuminatus foret, deinceps correctiorem vitam ducturum, alicui ex illo loco Priori, sibi de salute animæ colloquenti, profiteretur; cepit inter colloquendum dicere: videor quasi per pannum videre, deinde paulatim in visu melioratus, recessit inde sequenti die pleniter illuminatus.

et æger sanantur, q

52 Deinde alius quidam villanus de villa, quæ vulgo Inda g vocatur, cum ex diuturna infirmitate totum corpus ita inflatum haberet, ut nec ipse, nec aliquis eum ita moribundum conspiciens aliquamdiu eum supervicturum putaret, audita miraculorum fama, quæ de istorum memoria Sanctorum longe lateque processerat, se eodem deduci exoptabat: quo perveniens; cum, facta ibi peccatorum penititudine, et de vitæ rectitudine voto, ad propria se recepisset, utcumque factum est, ut in paucissimorum spacio dierum subsidente totius cutis tumore, ab omni etiam liberatus sit corporis languore r.

ANNOTATA.

a *Miracula nonnulla, quæ silentio hic præterit anonymus, dedi § 10 a num. 142.*

b *Galliæ provincia, olim Aquitaine, nunc, corrupto nomine, Guienne Gallis dicta.*

c *Similia Acta Sanctorum legentibus passim occurrunt.*

d *Quid sibi volunt verba hæc: Fossam illam, ne dicam criptam, quæ nondum ibi fuerat? non inveniuntur in Ms. nostro: itaque pro inepte intrusis habeo.*

e *Addit Ms. nostrum; seu osculando.*

f *Non est præsumendum, quod scriptor rursus efronti calamo scripsisset falsum miraculum, tamquam factum in conspectu ipsiusmet archiepiscopi Udonis. Honthemius.*

g *Incidit anno 1072 Pascha in diem octavam Aprilis; atque adeo dies Palmarum in Calendas Aprilis.*

h *Hoc tertium quoque miraculum, in conspectu multitudinis contingens fidem meretur suam. Honthemius.*

i *Desiit ista pridem: solebant olim ecclesiæ Gallicanæ in die Palmarum occurrere cum clero et populo in aliqua basilica suburbicaria, et inde procedere ad cathedralem, ad significandum Bethphage, de quo Jesus solemniter intravit Solyman, de quo Grancolas Comment. Hist. in Brev. Romanum lib. ii. cap. 55. Hodie totus clerus, etiam canonici S. Paulini, congregatur in metropolitana, E absque ista processione suburbicaria. Idem.*

k *Legendum putat Honthemius vii Kal. Maii. Vide tamen dicta num. 140.*

l *Iterata patratio miraculi, præsentem archiepiscopo, confirmat veritatem, inquit Honthemius, addens, omnia hæc miracula in ipsa S. Paulini cripta contigisse.*

m *Hinc iterum scriptoris ætatem colligere est.*

n *Si hodieque existat, nec nomen mutavit, mihi equidem ignota est.*

o *Id est, parochia.*

p *Ad censum annuum obligare.*

q *Nihilo mihi notior villa istæc, quam S. Aldegundis, nisi sit Inda, cujus Annales Fuldenses ad annum 881 (lege 882) meminerunt, et una cum Prumiensi, Stabulensi et Malmundariensi monasteriis a Normannis vastatam scribitur.*

r *Sequitur in Ms. nostro hæc clausula: Benedictus sit igitur Deus, qui in Sanctis suis semper est gloriosus et mirabilis, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.*

APPENDIX

DE S. BONIFACIO ET SOCIIS MM. FORTE THEBÆIS

APUD TREVIROS.

SYLLOGE.

Sanctorum Martyrum memoria sacra, cultus, et reliquiarum translationes.

Sanctum Bonifacium, alterum forte Thebææ legionis ducem, cum Sociis, quanquam Treviris eodem, quo S. Tyrus, die martyrium subierit, huc ea de causa rejecti, tum quod Martyrum Trevirensium Passio de illo non agat, tum quod ipsi sere propria sint, quæ de illo porro dicentur. Vix quidem notus ille fuisset, nisi Mediani ejus reliquæ, ut infra dicitur, fuissent aliquando repertæ, ejusque memoriam auctor libelli de Successoribus S. Hildulphi, qui sub initium sæculi xi floruit, posteritati conservasset. Paucis adeo martyrologis cognitum fuisse, mirum videri nemini debet: meminit tamen illius ad diem 4 Octobris Lubeco-Coloniensis Usuardi editio his verbis: Apud Trevirim natale sanctorum martyrum Tyrus, ducis sacratissimæ legionis trecentorum Thebæorum, et sancti Bonifacii. Meminit et Martyrologium Medianense antiquum, a Ruyrio visum: ix Calend. Octobris; Medii monasterii, Repositio corporis

AUCTORE ANONYMO.

J. B.

SUB DIOCLETIANO ET MAXIMIANO. S. Martyris in sacris Fastis memoria